

Marie Hermanson

Paddestoelen
voor Madeleine

Vertaald uit het Zweeds door
Anna Ruighaver

DE GEUS

I

Het kan geen toeval zijn dat we juist daar en op dat moment de grote stinkzwammen vonden. Ik herinner me de fallusvormige vruchtlichamen, de walgelijke lijklicht en Madeleines gesmoorde, verleidelijke lach. Ik herinner me de rilling die door me heen ging. Van begeerte, walging en haat.

Mijn vader was de charismatische paddestoelenexpert Holger Haglund. Het was vanzelfsprekend niet gemakkelijk om in zijn schaduw op te groeien. Houd dat alsjeblieft in gedachten voor jullie een oordeel over me vellen.

Mijn moeder behoorde tot het soort mensen dat van de zee houdt. Ze was opgegroeid op een eiland in Bohuslän en haar familie was al generaties lang visser. Als jonge vrouw was ze naar Göteborg verhuisd en had een aanstelling als administratief medewerkster bij een importfirma gevonden.

Mijn vader verafschuwde de zee. 'Sééé', zoals hij zei. Hij sprak het woord uit met een langgerekte, nasale 'é', waarbij hij zijn kin naar beneden liet zakken, zodat het klonk als een blatende geit. Dat was zijn manier om zijn verachting voor die hooghartige zeelui te tonen. Het was immers zo deftig aan zee. Mensen die er het geld voor hadden bouwden er zomerhuizen. Frisse wind, weids uitzicht. 'Ja, ja', snoof mijn vader.

Mijn vader hield van het bos. Zo vaak hij kon pakte hij de auto en vluchtte hij, weg van mijn moeder, van mij en van ons appartement in de stad. Landinwaarts. Weg van de zee. Als de

verplichtingen van het gezinsleven te zwaar begonnen te drukken, zocht hij de diepe sparrenwouden op, zoals andere mannen de kroeg opzoeken. 'In het bos vind je pas vrijheid', verkondigde hij. 'Die zeepokken begrijpen niet wat vrijheid is. Ze weten niet wat het is om je in een bos te verliezen. Om tussen de stammen door te lopen, steeds dieper het bos in, om bijna te verdwalen.'

Al gauw leidden de uiteenlopende inzichten van mijn vader en moeder wat betreft het zee-bosvraagstuk tot een scheiding. Ik was toen zes jaar. Ik stelde me geheel aan mijn vaders kant. Ik verafschuwde zout water en hield van modderige bosmeertjes. De spar was mijn lievelingsboom. En op die jonge leeftijd al oefenden de paddestoelen hun duistere aantrekkingskracht op mij uit. Ik was, vond ik, in elk opzicht een zoon van mijn vader. Mijn vader en ik verhuisden naar een oud boshuisje, met een keuken en een klein woonvertrek op de benedenverdieping. De zolderverdieping was niet ingericht, maar mijn vader liet haar isoleren en er twee slaapkamers en een badkamer maken.

Het huisje lag afgelegen, ver van de andere huizen. Eerst reed je onder de spoorbaan door, door een nauwe, naar binnen toe hellende poort die uit steenblokken bestond. Van een afstand leek de poort op twee reusachtige vrouwendijen, en mijn vader kon het niet nalaten dat iedere keer te zeggen. Na de poort van vrouwendijen ging het omhoog een steile heuvel op, wat in de winter lastig kon zijn als je geen goede banden had. Daarna volgde er een slingerende grindweg van een paar kilometer lang, omzoomd door sparrenbos en grote stapels gekapte bomen met geelrode, geurende snijvlakken. Vervolgens nog ongeveer een kilometer over een klein zijweggetje, dat nauwelijks opviel als je er niet van wist.

De schoolbus kwam natuurlijk niet die kant op, dus moest ik met mijn vader meerijden naar school. Hij begon om zeven uur en ik begon op zijn vroegst om acht uur, dus moest ik altijd minstens een uur op het schoolplein staan blauwbekken.

We hadden maar één buurman, de oude Utbom, maar dat was niet iemand met wie je echt contact had. Hij werd ‘de bijlmoordenaar’ genoemd, een naam die me angst aanjoeg, maar mijn vader legde uit dat je die niet letterlijk moest nemen. Utbom was alleen maar een beetje vreemd en kon enorm boos worden als je aan hem opdrong. Als hij zijn huis uit kwam, was dat meestal om hout te hakken, dus de keren dat je hem zag was dat met een bijl in zijn handen. Hij had een ruwharige herder die het hele jaar door aan een touw lag, met een armzalig hok als enige beschutting tegen regen en kou. Door het begrensde bestaan van de hond waren zijn zintuigen sterk ontwikkeld. Zijn gehoor was bijna bovennatuurlijk scherp en bij naderende auto’s blafte hij lang voordat je zelf het geluid van de motor horen kon.

Zonder de paddestoelen waren mijn vader en ik in ons huisje vast behoorlijk geïsoleerd geraakt. Aan de andere kant: als de paddestoelen er niet geweest waren, hadden we daar helemaal niet gewoond.

Mijn vader gaf cursussen over paddestoelen en iedere zondag, van midden juli tot midden november, stond hij op de verandatrapp om zijn cursisten te ontvangen. Ze kwamen uit het hele land. Mijn vaders cursussen waren beroemd en zijn kennis dwong in alle gelederen respect af.

Doordeweeks werkte hij als voorraadbeheerder bij een regiment, waar hij voor de post zorgde en militaire uitrustingen en onderkleding aan de dienstplichtigen uitdeelde.

Aangezien hij vrije toegang had tot het depot kon hij achteroverdrukken wat hij voor zichzelf nodig had, zonder dat iemand het merkte: waterafstotende broeken en truien, winddichte jassen, legerschoenen, regenkleding, petten, mutsen met oor kleppen – allemaal zaken die in het bos zeer bruikbaar waren.

Zijn werkzaamheden waren naar ik begreep niet bijzonder spannend. Als de postbezorging afgehandeld was, was het voornamelijk zaak om op zijn plek te blijven in zijn kleine hokje, het

depot open te maken als er iets uit gehaald moest worden, vuile kleding aan te nemen, en te noteren wat er binnenkwam en wat er werd afgegeven. Ik denk dat hij heel bewust voor dat werk gekozen had. Het kwam hem precies goed uit: de vrije toegang tot praktische kledingstukken in combinatie met de ledigheid, die hem in staat stelde zijn krachten voor de weekenden te sparen.

Ik heb hem een paar keer op zijn werk bezocht. In dat zo goed als geheel mannelijke milieu kwamen zijn talenten niet tot hun recht en ik kreeg het gevoel dat hij onverschillig en ietwat neerbuigend behandeld werd.

Een van mijn klasgenoten, wiens moeder als kokkin bij het regiment werkte, had me al eens ingelicht dat mijn vader door de dienstplichtigen ‘onderbroekenraper’ werd genoemd. Ik had dat destijds als pure jaloezie beschouwd (wat was een simpele kokkin ten opzichte van mijn vader?), maar toen ik later mijn – niet bepaald geslaagde en voortijdig afgebroken – dienstplicht vervulde bij een regiment in het noorden, kon ik zelf meemaken hoe grof de toon er soms kon zijn en hoe men soms de spot kon drijven met oudgedienden die pretentieloze functies hadden.

Maar mijn vader leek het allemaal gelijkmoedig op te nemen. Al in een ver verleden had hij het ridicule spel van het beklimmen van de carrièreladder doorgrond en hij leek tevreden met de teruggetrokken rol die hij doordeweeks speelde. Hij zat in zijn kleine hokje zonder ramen en bereidde zich op het weekend voor: de verkenningsstocht in zijn eentje op zaterdag en de excursie met de deelnemers op zondag. Zijn echte leven speelde zich tijdens de weekenden af.

Op een paar maanden in de winter na, als er geen paddestoelen te vinden waren, vertoefde hij ieder weekend van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat in het bos. Een keer, in de herfst van een jaar met ongekend veel eekhoorntjesbrood, nam hij zijn volledige uitrusting mee – tent, slaapzak, poedersoep, ja, hij was er zelfs in geslaagd een heel kookstel mee te smokkelen – en bracht

hij een aantal dagen achter elkaar alleen in het bos door.

Maar het meest was hij toch in zijn element als hij in het gezelschap van een schare bewonderende, vrouwelijke cursisten was.

Ik herinner me die zondagochtenden nog zo goed, als je al rond acht uur het geblaf van Urboms hond, het geluid van de auto's die het terrein opreden en het verwachtingsvolle geroezemoes voor ons huis kon horen, ook al begon mijn vaders paddestoelencursus niet voor tien uur.

Mijn vader slenterde dan wat rond in de keuken, bladerend in een van zijn boeken over paddestoelen en zich ogenschijnlijk niet bewust van de groep mensen buiten. Maar zijn wangen hadden een frisrode kleur, alsof hij zich al in de gezonde boslucht bevond, en zijn bruine ogen straalden met die speciale glans, die zo veel vrouwen tevergeefs hadden geprobeerd te beschrijven.

Klokslag tien uur wierp hij een geveinsd verraste blik op de klok aan de muur, sloeg het boek dicht en stapte naar buiten de verandatrapp op. Ik ging altijd een beetje discreet terzijde van de cursisten staan. Met mijn windjack aan en met een mandje voor de paddestoelen aan mijn arm stond ik in het vroege herfstzonnetje de groep deelnemers in ogenschouw te nemen: jonge meisjes met stevige borsten onder flodderige, wollen truien, rijpere dames met brede achterwerken, en kleine, taaie besjes in de pensioengerechtigde leeftijd. Ik was vaak de enige mannelijke deelnemer van het gezelschap (op mijn vader na natuurlijk).

De vrouwen keken enthousiast en verwachtingsvol. Sommigen waren echt aantrekkelijk. Ik herinner me vooral een van de jongere vrouwen, die altijd een schoudertas droeg met een hengel dat als het ware als een strop vastgetrokken werd onder haar ene borst en die omhoogdrukte. Ik kon het fenomeen in alle rust bestuderen, want al haar aandacht was gericht op mijn vader, die op de bovenste trede van de verandatrapp stond en een korte inleiding tot de excursie van die dag gaf.

De dag in september 1973 waarop dit verhaal begint was ik al

tweëntwintig. Ik had verschillende banen uitgetprobeerd, maar het leek er niet op dat ik voor een ervan geschikt was. Een noemenswaardige opleiding had ik niet, ik was niet praktisch aangelegd en ik had tot dan toe geen enkel talent voor wat dan ook aan de dag gelegd. Nu was ik al een tijdje werkeloos en ik bracht de dagen door met hangen voor de tv en het lezen van *Het Beste* en een pornoblad, *Lektyr*, waar ik abonnementen op had. Als mijn vader het niet zag, bladerde ik in zijn paddestoelenboeken. Het was natuurlijk mijn droom om net zo'n vooraanstaand paddestoelenexpert te worden als hij, maar de weg daarnaartoe was lang en ik twijfelde of ik wel de juiste roeping had. Als ik mijn vader op de verandatrap zag staan, in het middelpunt van de aandacht van een twintigtal dames, leek mijn droom zo ver weg. Zou hij ooit uitkomen?

'Carolus Linnaeus haatte paddestoelen, wisten jullie dat?' riep mijn vader vanaf de trap. 'Hij kon ze nergens in zijn systeem indelen en noemde ze "loslopend tuig". Uiteindelijk heeft hij ze met tegenzin bij het dierenrijk ingedeeld. Subcategorie: chaos.'

De cursisten giechelden.

Mijn vader pauzeerde even en keek de vrouwen aan, die plotseling weer ernstig werden. Op gedempte, bijna fluisterende toon stelde hij hun de vraag: 'Wat zijn paddestoelen eigenlijk?'

En terwijl de deelnemers nog over het antwoord nadachten, stapte mijn vader kwiek van de verandatrap en leidde hij met een militaristische armbeweging zijn volgelingen het donkere sparrenbos in.

Ik liep achteraan in de rij. Piekerend over mijn vaders vraag. Ik had die al zo vaak gehoord. Uitgesproken vanaf de verandatrap voor een veelkoppige schare bewonderaars, maar ook voor zich uit gemompeld tijdens onze eenzame avonden in het huisje – mijn vader met zijn blik vast gericht op een zojuist geplukte paddestoel die hij voor zich hield, en dan de eeuwige vraag: 'Wat zijn paddestoelen?'

Er leek geen antwoord op te bestaan, maar ik hoefde in het bos alleen maar om me heen te kijken of ik wist dat paddestoelen met vrouwen te maken hadden. Hoe zou je anders mijn vaders veelbesproken charisma moeten verklaren? Hoe kon een eenvoudige voorraadbeheerder, klein van stuk, gedrongen, met een stierennek en uitstaande oren, zo'n macht over vrouwen hebben?

Zelf was ik rijzig van gestalte en goedgebouwd. Ik was jong, blond en sterk, een echte Viking, maar geen vrouw had me ooit zien staan. Het leek wel alsof ik kleding droeg die me onzichtbaar maakte.

Een enkele keer als we op een open plek in het bos stonden, mijn vader, de vrouwen en ik, gebeurde het daadwerkelijk dat een van de cursisten tegen me op botste als ze naar mijn vader wilde lopen om haar gevulde mandje te laten zien. 'O, sorry', zei ze dan een beetje verward, alsof ze niet gezien had dat er iemand stond.

Dat overkwam me vaak als ik samen met mijn vader was. Zijn aanwezigheid was zo sterk. Een gif dat mijn eigen existentie aanvrat en uitholde.

Waarom voelden vrouwen zich tot hém aangetrokken en niet tot mij, vroeg ik me bitter af. Was het omdat mijn vader zo veel over paddestoelen wist? Had hij soms een mysterieus bondgenootschap met de paddestoelen gesloten?

Er had altijd al iets van een betovering om hem heen gehangen, en zoals hij daar op die open plek in het bos stond, gekleed in het groen, klein, gedrongen, met zijn uitstaande oren en een paddestoel in zijn hand, leek hij werkelijk bijzonder veel op een kabouter uit een sprookje. Als hij enthousiast werd over een bepaald exemplaar verspreidde zich een rode kleur van zijn wangen naar zijn grote oren. Mijn vader leek te gaan gloeien. Hij leek te worden opgeladen door een mysterieuze energie.

Ik dacht aan wat mijn vader had verteld over het onderaardse

verbond dat paddestoelen met bomen kunnen sluiten. Hoe de uiteinden van boomwortels op zo'n totale manier met de schimmeldraden van paddestoelen samensmelten dat niet te bepalen is of het weefsel dat gevormd wordt nu paddestoel of boom is. Het is eenvoudigweg allebei, het heeft cellen van beide soorten. En door deze samensmelting vindt er een uitwisseling van voeding en energie plaats. 'Een geven en nemen dat voortdurend in het verborgene plaatsvindt', zoals mijn vader placht uit te drukken.

De paddestoelen koppelen zich aan het levensnet van de boom en krijgen via zijn takken en bladeren contact met regen, wind en zon. En de boom sluit zich aan op het ondergrondse net van de paddestoel met zijn wijdvertakte schimmeldraden die zich in bergen en rotsen boren. (Ja, echt waar: bergen en rotsen!)

'Alles staat in verbinding met elkaar, onder onze voeten en boven ons hoofd.' (Om mijn vader nog maar een keer te citeren.)

Stond ook hij met dit energienetwerk in verbinding? Haalde mijn vader zijn voeding ook uit de aarde, de lucht en de bergen? Was dat soms zijn geheim?